

YEŞİL DÜNYA

ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIN ORGANI

Geleceğimiz için

EFSANE YAŞIYOR ANADOLU PARSI

Prof. Dr. **VAHİT KIRIŞCI**

“Cumhuriyetimizin 100. Yılı Olan
2023’e Hep Birlikte, Büyük Bir
Heyecanla Yürüyeceğiz”

Yeşilin İçine Gizlenen
Huzurun Adresi

**ŞAHİNKAYASI KANYONU
TABİAT PARKI**

Ekolojik Denge
ve **ARILAR**

Anadolu Efsanesi Geri Döndü

ÜLKEMİZDE YABAN HAYATI VE ENDEMİK TÜRLER HAKKINDA OLDUKÇA KAPSAMLI ÇALIŞMALAR YAPILMAKTA VE TOPRAKLARIMIZDA BİRÇOK YABAN HAYVANI BARINMAKTADIR. BUNLARDAN EN BİLİNEMLERİ VAŞAK, ÇENGEL BOYNUZLU DAĞ KEÇİSİ, HATAY DAĞ CEYLANI VE AKKUYYUKLU KARTAL GİBİ TÜRLERDİR. ASLAN, ASYA FİLİ VE YABAN ÖKÜZÜ GİBİ, BAZI TÜRLERİMİZİN İSE MAALESEF NESLİ TÜKENMİŞ DURUMDADIR. ÜLKEMİZDE VARLIĞI BİLİNEML, FAKAT SON ZAMANLARDA BİRÇOKLARI TARAFINDAN SOYUNUN TÜKENDİĞİNE İNANILAN ANADOLU PARSI YENİDEN ORTAYA ÇIKMIŞTIR. KONUYLA YAKİNEML İLGİLENEML VE ALANINDA UZMAN OLAN, KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, ORMAN FAKÜLTESİ, YABAN HAYATI EKOLOJİSİ VE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ'NDEN SAYIN PROF. DR. ŞAĞDAN BAŞKAYA HOCAMIZDAN ANADOLU PARSI HAKKINDA BİLGİ EDİNDİK.

Ebru OLUR
Yayın Yönetmeni

Ülkemiz coğrafyası oldukça zengin bitki örtüsüne sahip olduğu gibi aynı zamanda değişik hayvan türlerine de ev sahipliği yapmaktadır. Bilindiği gibi dünya üzerinde bizim coğrafyamıza has hayvanların bazıları oldukça ünlüdür. Van kedisi, Kangal köpeği, Ankara kedisi en bilinen evcil türlerdendir. Topraklarımızda birçok yabancı tür de barınmaktadır. Bunlardan en bilinenleri arasında vaşak, çengel boynuzlu dağ keçisi, Hatay dağ ceylanı, Arap tavşanı ve Akkuyruklu kartal gibi birçok tür mevcuttur. Aslan, Asya fili, yaban öküzü gibi bazılarının ise maalesef nesli tükenmiş durumdadır.

Birçokları tarafından neslinin tükendiği düşünülen Anadolu parsi yakın zamanlarda yüzünü yeniden göstermiştir. 20'nci yüz-

yılın sonlarına doğru Türkiye'de soyu tükenmiş veya yok olma eşiğinde olduğu düşünülen Anadolu parsi ülkemizin nadir türlerinden biridir. Ülkemizde yaşayan her canlı türü, topraklarımız açısından önemlidir. Pars gibi, bulunduğu ekosistemlerin sağlıklı olup olmadığının ve birçok türün devamlılığının göstergesi olan türlerin önemi ise daha da fazladır. Ülkemizdeki ormanlar, bozkırlar ve dağlar gibi birçok ekosistemde yaşayan doğal türlerimizin popülasyonları ne kadar sağlıklı olur ise ülkemiz topraklarının bereketi de o kadar fazla olacak demektir.

Türkiye'nin en büyük kedi türü olan Anadolu parsi, dünyada, Afrika'dan Asya'ya kadar, 8 alttürü ile en geniş coğrafyalarda yayılış gösteren, popülasyonları en iyi

Fotoğraf: DKMP Arşivi

Anadolu parsının 20'nci yüzyılın sonlarına doğru Türkiye'de soyu tükenmiş veya yok olma eşiğinde olduğu düşünülüyordu. Birçok araştırmacıya göre neslinin tükendiği düşünülen Anadolu parsı yakın zamanlarda yüzünü yeniden gösterdi.

durumda olan, gizemli bir büyük kedi türüdür. Şimdi kısaca Anadolu parsının genel özelliklerine göz atalım:

Dünyada, kaplan, aslan, jaguar, puma ve akparsdan sonra, en büyük kedi türü parstır. Postu sarımsı, üzeri siyah beneklidir. Her parsın postu, parmak izleri gibi kendine hastır, postları yardımıyla bireyler birbirlerinden ayırt edilebilir. Oldukça uzun olan kuyruğu, vücut uzunluğunun üçte ikisine eşit gelir. Son derece güçlü kasları ve çevik bir yapısı vardır. Dişi ve erkek parsların boyut ve ağırlıkları farklıdır. Dişiler daha küçük boyutlu ve hafiftirler. Genelde 25-75 kg

ağırlığındadırlar, bazı erkek bireyleri ise 100 kg kadar olabilir. Vücut uzunluğu erkek ve dişi bireylerde 120-171 cm, kuyruk uzunlukları ise 58-102 cm arasında değişmektedir.

KTÜ, Orman Fakültesi, Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümü'nden Prof. Dr. Şağdan Başkaya Hocamızdan konuya dair kapsamlı bilgi aldık. Sayın Başkaya'nın konuya dair verdiği bilgiler şu şekildedir;

Pars, özellikle 1980'li yıllardan sonra araştırmacıların çoğuna göre artık yok olmuş, bazılarına göre ise yaşayabilir popülasyonlara sahip olmayan efsaneleşmiş bir türü-

Artvin, Yusufeli'nde 2007 yılında vurulmuş
bir Pars postu.
Fotoğraf: Ebru Başkaya

müzdür. Ancak, efsane ise ülkemizde hiçbir zaman yok olmayıp, birçok bölgede sessiz sedasız hayatını devam ettirerek bugünlere gelmiştir.

Pars ismi, Türkçede oldukça eski olup, on iki hayvanlı Türk takviminde de "Bars" olarak belirtilen 12 hayvan türünden birisidir. Latincesi panter (*Panthera*) olan parsın, İngilizcesi, Fransızcası, Almancası ve İspanyolcası leopar ve panterdir.

Son bilimsel güncellemeye göre Anadolu parsı,¹ Kafkas parsı² ve İran parsının³ üçünün de aynı alttür oldukları kanaatine varılmış ve hepsi 1856 yılında, yani en önce tanımlanan Anadolu parsı alttürünün altında toplanmışlardır.⁴ Yani, bilimsel olarak bugün İran ve Kafkaslardaki pars alttürleri de Ana-

dolu parsı olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte uzmanlar, ileride yapılacak olan çalışmalarla, bu üç alttürün, farklı alttürler olduklarına dair sonuçların ortaya çıkma ihtimalinin de bulunduğu belirtilmektedir. Böyle bir durumda ortaya çıkacak olan her farklı alttür ülkemizin de ayrı bir zenginliği olacaktır. Zira, Kafkaslardaki bireylerin Kuzeydoğu Anadolu'da, İran'da yaşayan bireylerin de Anadolu'nun İran'a bitişik kısımlarında bugün de yaşadıkları aşikardır.

Anadolu parsı dünyada yaşayan 41 kedi türü içinde, en geniş yayılışa sahip kedi türlerinin başında geldiğini, Afrika, Arap Yarımadası, Anadolu, Kafkaslar, Güney ve Doğu Asya, Hindistan, Çin, Java ve Sri Lanka'da yayılış göstermekte olduğunu, ayrıca Türkiye'de ise Trakya haricinde, Doğu, Güneydoğu, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerine ilaveten, Güney Marmara, İç Ege ve İç Anadolu'nun birçok yerinde yaşamaktadır.

Geçmişte ülkemizin batı bölgelerinde birçok yerde yok olan veya iyice azalan popülasyonlarının da bugün öncelikle iyileşen besin kaynaklarına bağlı olarak tekrar artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir. İzmir yakınlarında tanımlanan Anadolu parsı *Panthera pardus tulliana* alttürü, Türkiye dışında İran, Irak, Suriye, Türkmenistan, Özbekistan, Afganistan ve Pakistan ile Kafkasya bölgesindeki Rusya, Azerbaycan, Nahçıvan, Gürcistan ve Ermenistan'da yaşamaktadır.

Her türlü habitata uyum sağlayabilen, çok dayanıklı bir hayvandır. Dünyada savanlardan, yağmur ormanlarına, bozkırlardan çöllere, deniz kenarlarından alpin arazilere kadar pek çok yaşam alanında yaşamaktadır. Ülkemizde de deniz kenarından başlayarak dağların alpin kesimlerine kadar, sık veya seyrek orman, bozkır, sey-

1 (P.p. tulliana (Valenciennes, 1856))

2 (P.p. ciscaucasicus (Satunin, 1914))

3 (P. p. saxicolor (Pocock, 1927))

4 (Kitchenner ve ark., 2017)

Parsın ayak izi
Fotoğraf: Şağdan Başkaya

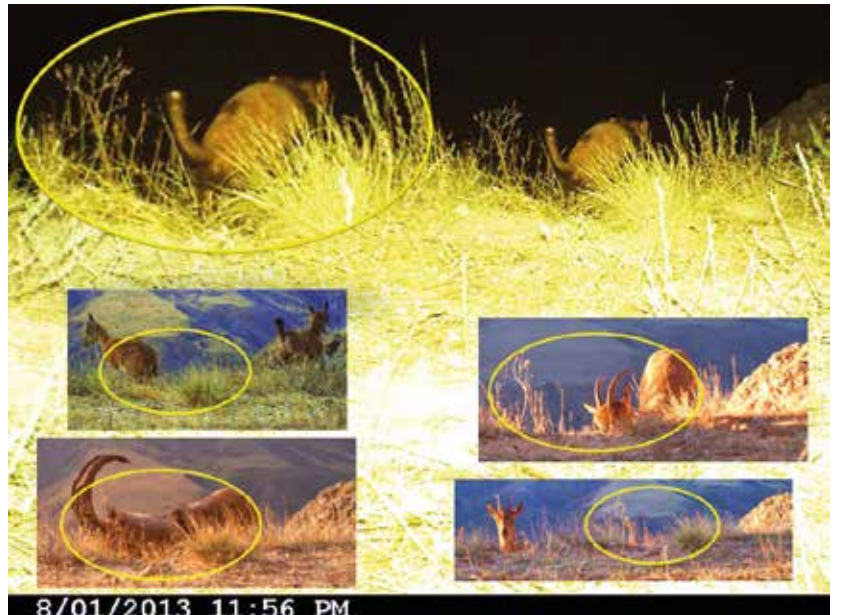
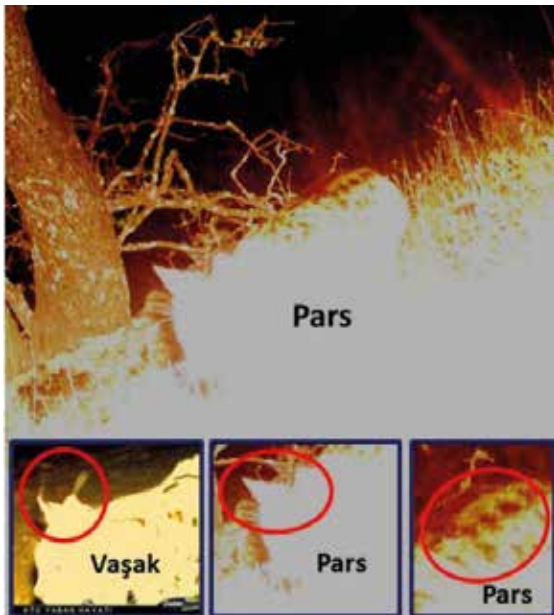
Parsın ilk fotokapan görüntülerinden iki adet
Fotoğraf: KTÜ Yaban Hayatı

rek ağaçlık, kayalık ve yüksek dağ ekosistemlerinde yaşamaktadır. Doğu Karadeniz'in yüksek dağlık kesimlerinde özellikle ayak izlerinden yapılan tespitlere göre kar örtüsünün az olduğu zamanlarda ve yazın alpin kesimleri sık sık kullandığı tespit edilmiştir. Kaçkar Dağlarında, 2001 yılında ayak izlerinden tespit edildiği 3800 m onun Türkiye'de görüldüğü en yüksek yükseltidir. Dünyada ise en yüksek

yükseltide, 1926 yılında Kenya'daki Kilimanjaro Dağı'nda, 5700 m'de bulunan donmuş iskeleti ile kayda geçmiştir.

Ülkemizdeki öncelikli besinleri; Kızıl Keçi, Kara Keçi, Karaca, Ge-yik ve Yaban Domuzu gibi büyük memelilerdir. Bununla birlikte, çok geniş bir besin yelpazesine sahip olduğu için neredeyse her türlü habitata uyum sağlayabilen pars, yaban tavşanı ve kirpi gibi küçük memeliler, kuşlar, sürüngenler, kurbağalar, böcekler ve yumurtalarla da beslenir. Ülkemizde, özellikle başıboş köpekleri de besinleri arasına sokma ihtimalleri yüksektir.

Pars yalnız yaşayan, kendini çok iyi saklayabilen ve tek başına avlanan bir yırtıcıdır. Birçok yerde insan yerleşim alanlarına yakın yaşamalarına rağmen çok fazla görüntü vermezler. Issız yerlerde gündüz de hareket ederler ancak, genellikle geceleyin faaldirler. Yaklaşık 3 metre yukarıya, 6 m kadar da ileriye sıçrayabilirler. Avına pusu kurar, boğazından ısırarak öldürür. Avını, diğer yırtıcılardan korumak için varsa uygun yüksek-

8/01/2013 11:56 PM

Fotoğraf: DKMP Arşivi

likte bir ağaca çıkartır veya yerde üzerini örterek saklar.

Yetişkin erkekleri, çiftleşme döneminde dişi ile buluşurken, diğer dönemlerde yalnız yaşarlar. Ülkemizde kışın, ocak-şubat aylarında çiftleşirler. Yaklaşık 96 günlük bir hamileliğin ardından ortalama 2 yavru yaparlar. Yavrular anne tarafından 1-1,5 yaşına kadar tek başına büyütülür ve sonrasında aneden bağımsız olarak yaşamaya başlarlar. Yetişkin erkek ve dişiler kendilerine ait alanlarda yaşarlar. Yaşam alanı büyüklükleri besin durumuna göre değişir. Erkekler daha büyük yaşam alanı kullanır-

Parsa ait
termal kamera görüntüsü

lar. Erkeklerin yaşam alanları diğer erkeklerle, dişilerin yaşam alanları da diğer dişilerle özel yaşam alanları bakımından pek örtüşmezken, genel yaşam alanları bakımından belli oranlarda örtüşebilmektedir. Erkek bir pars genelde 2-3 dişinin yaşam alanını içerecek bir alanı, diğer erkeklerle karşı savunur.

Tür hakkında merak edilen sorulardan biri ise insanlara saldırıp saldırmayacağı konusu olmuştur. Şağdan Başkaya Hocamız konuyla ilgili aşağıdaki bilgileri bizlerle paylaştı;

Dünyada en fazla saldırı ve buna bağlı olarak ölüm olayları Hindistan başta olmak üzere Asya Kıtası'nda yaşanmaktadır. Bunu, Zambiya gibi Afrika ülkeleri izlemektedir. Pars, genelde durduk yere insanlara saldırmaz. Ancak, dünya genelinde aslan, kaplan gibi parsların da insan yiyen bireylerinin çıktığı, sinsice sokularak genelde çocukları, kısmen de olsa yetişkinleri avladıkları görülmektedir. İnsanları avlamayı alışkanlık edenlerin çoğu yetişkin ve sağlıklı erkeklerdir. Türkiye'de bugüne dek bilinen tek saldırı ise 1993 yılında Sivas ilinde, ormanda odun yapan orta yaşlı bir erkek vatandaşın ağır yaralandığı saldırdır. Olay, şahsı uzun süre tedavi eden doktor tarafından aktarılmıştır.⁵

Pars ile ilgili Anadolu'daki ilk bilimsel tanımlama, Fransız Zoolog "Valenciennes" tarafından 1856 yılında yapılmıştır. Valenciennes, Anadolu'da, pars ile ilgili tarihi bilgiler veren Kilikya'nın Romalı Valisi "Marcus Tullius Cicero"nun (M.Ö. 106-43) anısına, bu hayvanı "Felis tulliana" olarak adlandırmıştır.⁶ Ancak, Anadolu'da pars ile ilgili bilgilerin kaynağı bundan çok daha eskilere, tarihi geçmişine eski

5 (Başkaya ve ark., 2022)

6 (Valenciennes, 1856)

Fotoğraf: DKMP Arşivi

Türkiye'nin en büyük kedi türü olan Anadolu parsı dünyada, Afrika'dan Asya'ya kadar, 8 alttürü ile en geniş coğrafyalarda yayılmış gösteren, popülasyonları en iyi durumda olan, gizemli bir büyük kedi türüdür.

zamanlara kadar uzanmaktadır. Parsın Anadolu'daki varlığı ile ilgili en eski gösterge, Konya yakınlarındaki Çatal Höyük'te bulunan duvar resimleridir.⁷ M.Ö. yaklaşık 6000 yıllarına ait bu duvar resimlerinde erkeklerin pars postu giydikleri görülmektedir. Bundan daha yeni olan bir diğer tarihi gösterge ise, Büyük İskender'in M.Ö. Dördüncü Yüzyıl'a ait mezardaki pars avını gösteren resimlerdir.⁸

⁹İç Anadolu Bölgesi'ndeki Altınova ile Korucutepe ve Norşuntepe kazılarında İlk ve Yeni Çağ Dönemlerine ait pars iskeleti parçaları bulunduğunu bildirmektedirler.¹⁰ Romalıların Küçük Asya olarak bilinen Anadolu'nun güney bölgelerinden özellikle Toroslar'dan,¹¹ arenalarda gladyatör dö-

vüşlerinde kullanılmak üzere pars siparişleri vererek, kaplan kapanı olarak bilinen ve hâlen mevcut olan taştan yapılmış tuzaklarda canlı olarak pars yakalattırdıkları bilinmektedir.¹²

Türkler, parsı çok eski tarihlerden beri tanımaktadırlar. Pars (Bars), tarihte çok eski, başlangıcı bilinmeyen bir zamandan beri kullanılan, "On İki Hayvanlı Türk Takvimi"nde, her biri bir yıllık süreyi gösteren, on iki hayvandan birisidir.¹³ Anadolu'da hüküm süren, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar zamanında ise parslar, avda yardımcı olarak kullanılmışlar ve bu iş için en iyi şekilde yetiştirilmişlerdir.¹⁴

Fransız Zoolog "Valenciennes" tarafından, 1856 yılında "*Felis tuluana*" olarak yapılan ilk bilimsel tanımlamasının ardından, Ch.G.

7 (Helck, 1968)

8 (Çelik, 1987)

9 Boessneck ve v.d. Driesch (1975)

10 (Kumerloeve, 1975)

11 (Gürpınar, 2000)

12 (Huş, 1974 ve Gürpınar, 2000)

13 (Çelik, 1987).

14 (Çanakçıoğlu ve Mol, 1996)

Fotokapan çalışmaları
Fotoğraf: Şağdan Başkaya

Danford'un, 1875-1879 yılları arasında, Anadolu'da yapılan geziler sırasında bulunan bir pars iskeletini Britanya Müzesi'ne verdiği bilinmektedir.¹⁵ Daha sonraki yıllarda ise parsın özellikle Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu'daki varlığı ile ilgili bilgilerin çoğunu Alman Zoologu Kumerlove'nin 1950-1975 yılları arasında, Anadolu'da bilgi toplayarak yazdığı makalelerden öğrenmekteyiz. Yine bu yıllarda, parsın Orta ve Batı Anadolu'daki durumu ile ilgili bazı bilgiler araştırmacı Borner tarafından verilmiştir.¹⁶ Ülkemizde bu yıllardaki parsa ait bilgiler özellikle Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerine aittir. Ülkemizin güneybatı ucunda, Aydın ili, Kuşadası ilçe-

sinde yer alan Dilek Yarımadası, özellikle parsın yaşadığı bir alan olduğu için 1966 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Pars, geçmişte Dilek Yarımadası Milli Parkı ile özdeşleşmiş bir tür olduğu için burada bayrak tür olarak seçilmiştir. Kumerlove'ye (1975) göre "ünlü" pars avcısı Hasan Mantoluoğlu 1930-1950 yılları arasında, İzmir dolaylarında, yaklaşık 50 pars avlamış ve bunların postlarını satmıştır.¹⁷

Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından asıl adı Hasan Bele olan, nâmı diğer Mantolu Hasan'a bir çift tüfek hediye edilmiştir. Mantolu Hasan'ın bugün Türkiye'de parsın kökünü kazıyan kişi olarak gösterilmesi ve tuhaf bir biçimde hem kendisinin hem de onun nazarında bütün avcılarının lanetlenmesi çok yanlış bir davranıştır. Zira, pars avı 1987 yılına kadar bütün yıl serbest olup, köylülerin civardaki parsların vurulması için yardım istediği, vurana da kahraman olarak gördükleri yıllardır. Mantolu Hasan, kaplan (pars) kapanı denilen tuzağa düşürdüğü parsları tüfekle vurarak postunu satan bir avcıdır. Yasal olarak serbest olan bütün pars avlarını da Selçuk (İzmir), Kuşadası (Aydın) ve Aydın'ı içine alan bölgelerde yapmıştır.

Parsın ayak izi, genelde izde görünmeyen içe çekilmiş tırnakları, karakteristik topuğu, parmakların dizilişi ve boyutları gibi birçok yönüyle kendine özgüdür. Dişi veya erkek yetişkin bir parsın ayak izi, vaşak ve karakulaktan daha büyüktür. Ayak izlerinden yararlanılarak yapılan ilk tespit 1995 yılında, Rize, Aşağı ve Yukarı Kavron Yaylalarında, özellikle 9 cm üzerindeki, en büyüğü 12 cm'yi bulan ayak izlerinden yapılmıştır. Rize, Artvin

15 (Kumerlove, 1975 ve 1980)

16 (Borner, 1977)

17 (Kumerlove, 1975).

ve Erzurum illerinden, 1995-2001 yılları arasında, toplam 16 farklı alanda ayak izlerinden kayıtlar elde edilmiştir.¹⁸ Daha sonra 2005-2021 yılları arasında yine ayak izlerinden Trabzon, Rize, Artvin, Gümüşhane, Giresun, Erzurum, Erzincan, Kars, Ardahan, Tokat, Bingöl, Tunceli, Antalya, Mersin, Çankırı, Kastamonu, Kütahya ve Denizli’de birçok farklı yerde tespitler yapılmıştır.¹⁹

Anadolu parsının ilk fotokapan ve termal kamera görüntülerine ne zaman ulaşıldığı konusunda ise Sayın Başkaya şu bilgileri paylaştı:

Ülkemizde, Bitlis, Tatvan’da 2008 yılında;²⁰ Siirt, Erzurum’da 2010 yılında, Diyarbakır, Çınar’da ise 2013 yılında vurulan erkek bireylerden sonra kamuoyunun pars konusuna ilgisi bir hayli artmıştır.

18 (Başkaya ve Bilgili, 2004)

19 (Başkaya ve ark., 2022)

20 (Toyran, 2018)

Artan teknolojik gelişmelere bağlı olarak kullanılmaya başlanan fotokapanlar ile ilk defa 2013 yılında ben ve ekip arkadaşlarım tarafından Giresun ve Sivas illerinde fotoğraflanmıştır. Ardından 2013-2018 yıllarında pars ile ilgili olarak KTÜ Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümü’nde tamamlanan iki adet doktora tezi kapsamında Kuzeydoğu Anadolu’da; Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Erzincan, Bingöl, Ardahan ve Kars illerinde ayak izi, dışkı ve fotokapan ile tespitleri yapılmıştır.²¹ Doktora tezlerinden sonra da münferit olarak yapılan çalışmalarda, Giresun, Sivas ve Artvin illerinde fotokapan görüntüleri elde edilmiştir.²² Yine, 2018 yılında, Silopi/Şırnak’ta fotokapanla kaydedilmiştir.²³ Cep telefonu ile 2019 yılında bir vatandaş tarafından çekilen görüntüler ile daha öncesinde ayak izinden tespit edildiği Kütahya ilinden ilk video kaydı yapılmıştır. Cep telefonuyla vatandaşlar tarafından yapılan çekimleri, 2020 yılında Artvin ili izlemiştir.²⁴ Ancak, en güzel fotokapan fotoğrafları ve filmleri Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 2018 yılı ve sonrasında özellikle Toroslar ve Kuzeydoğu Anadolu’da elde edilmiştir. Termal kamera ile ilk kaydı, 2015 yılında Bingöl’de, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları tarafından elde edilmiştir.²⁵ Ardından, 2017 ve 2021 yıllarında Şırnak’tan, 2019 yılında Erzincan’dan²⁶ askeri termal çekimler gelmeye devam etmiştir.

21 (Arpacık, 2018; Sarı, 2018; Sarı ve ark., 2020)

22 (Başkaya ve ark. 2022).

23 (Karataş ve ark., 2021).

24 (Başkaya ve ark., 2022).

25 (Sarı ve ark. 2020).

26 (Başkaya ve ark., 2022) ve 2021 ve 2022 yılında Iğdır’da (URL-3, 2022)

Anadolu parsının ülkemizde yavrulayıp yavrulamadığı konusunda ise hocamız şu bilgileri verdi;

Parsı, ülkemizin değişik bölgelerinde 30 yıldan fazla bir süredir gözleyen ve veri toplayan birisi olarak, onun ülkemizde hiçbir zaman yok olmadığı ve ürediğinden eminiz. Yıllar itibariyle süreklilik arz edecek şekilde iz ve belirtilelerine rastlamamız ve kaçak olarak vurulmuş bireylerinin bulunması hiçbir zaman tükenmediğinin ve ürediğinin göstergesidir. Ürediğine dair ilk ciddi veriler Kuzeydoğu Anadolu'da yan yana gezindikleri tespit edilen erkek ve dişiye ait ayak izlerinden elde edilmiştir.²⁷ Trabzon'da genç bir bayanın 09 Temmuz 2020'de, 90 metre mesafeden, anne ve 2-3 aylık yavrusunu cep telefonu ile yaptığı video kaydını, parsın ülkemizde ürediğine dair ilk kamera çekimi olmuştur.²⁸

Anadolu parsının, Türkiye'de Trakya hariç, bütün bölgelerde hem geçmiş tarihi dönemlerde hem de yakın geçmişte kayıtlarının bulunduğunu belirten Şağdan Başkaya, ülkemizde pars popülasyonunun 1900'lü yılların sonlarına doğru gittikçe azaldığını ve birçok yörede yok olduğunu belirterek konuyu şu şekilde açıklamıştır;

Bu azalışta azalan besin kaynaklarına ilaveten, tuzaklar ve özellikle zehirle yapılan gizli mücadele etkili olmuştur. Tüfekle postu için avlanması her dönem devam etse de ülke genelindeki azalışın ana nedenleri arasında yer almamaktadır. Pars popülasyonlarındaki bu azalış, 1900'lü yılların sonlarında yavaş yavaş tekrar yerini artışa bırakmış, bu artış son 20 yılda ise oldukça büyük bir hız kazanmıştır. Ülkemizde, Doğu Kara-

27 (Arpacık, 2018).

28 (Başkaya ve ark. 2022).

deniz, Doğu Anadolu ve Torosların ardından Orta Karadeniz'in iç kesimleri, Batı Karadeniz, Kuzeybatı Anadolu'daki ormanlık, ağaçlık ve kayalık alanlar parsın membai olma özelliklerini her zaman korumuşlardır. Bugün pars, bu pek çok kaynak alandan ülkemizin diğer alanlarına artarak yayılmaya devam etmektedir. Sınır bölgelerinde İran'dan gelen bireyler olduğu gibi, Türkiye'den de İran'a giren bireyler olmaktadır. Bu konuda, İran'dan gelen bireylerden daha fazlasının, Türkiye'den İran'a girdiğini düşünmekteyiz. Sınır bölgelerinde, Suriye, Irak, Nahçıvan, Ermenistan ve Gürcistan ile de benzer bir durum yaşanmaktadır. Yani, eğer İran veya Kafkas parsı diye farklı alttürler ortaya çıkacak olursa, onların ülkemizde hâlen yaşadıkları aşıkardır.

Başkaya, Anadolu parsının neslinin korunması ve yok olma tehlikesine karşı neler yapılması gerektiğine dair bizleri bilgilendirdi;

Pars, bugüne kadar kendi çabasıyla hayatta kalmayı başarmış, oldukça dayanıklı ve her türlü ortama uyum sağlama kabiliyetindeki bir hayvandır. Ülkemizde Trakya haricinde, bütün bölgelerde yaşamaya devam etmektedir. Yaşam alanlarında, popülasyonlarını iyileştirmek ve geliştirmek için yapılacak her türlü faaliyet onu daha da güçlü kılacaktır.

Avlanması yasaktır ve koruma altındadır. Kaçak olarak vurulması durumunda neredeyse her yıl sürekli artırılan çok ciddi bir para cezası bulunmaktadır. Ancak burada esas olan, para cezası ile yasa dışı durumları en aza indirmeye çalışmaktan ziyade, türün biyolojik bir zenginlik olarak korunması gerektiğini kamuoyuna anlatmaktır. Korunması için; yaban hayatı öncelikli koruma alanlarında yapılacak faaliyetlerin büyük alanlarda

yaygınlaştırılması, ekosistemlerin birbirine bağlanması, habitatları iyileştirici müdahaleler yapılması, besinleri başta olmak üzere biyolojik çeşitliliği dikkate alan planlı ormancılık faaliyetleri yapılması, planlı hayvancılık, planlı yaban hayatı yönetimi ve planlı av yönetimi yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca, üniversitelerde pars ile ilgili yapılan veya yapılmak istenilen çalışmalara destek olunmalı, destek olunamıyorsa da engel çıkartılmaması gerekmektedir.

Ülkemizin biyolojik çeşitliliğinde önemli bir pay sahibi olan yaban hayatının korunması adına yapılan çalışmalar oldukça kıymetlidir. Bu ve benzeri yaban hayvanı türlerimizin neslinin devamlılığını esas alan çalışmaların yapıldığını görmek ve bizden sonraki nesillere sağlıklı bilgi aktarımının gerçekleştirildiğine şahit olmak, geleceğin dünyasına dair umutlarımızı daha da arttırmaktadır.

Anadolu parsı Türkiye'de Trakya haricinde, Doğu, Güneydoğu, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerine ilaveten, Güney Marmara, İç Ege ve İç Anadolu'nun birçok yerinde yaşamaktadır.
